

vereeniging, het is mij onmogelijk' (p. 14). Hij wil vooraf weten met wie de Christelijke Gereformeerden samengaan: durft men het 'Kanaän der zichtbare Kerk' aan, of blijft men 'aan de poorten van Babel gelegd', vatbaar voor allerlei wind van leer? (p. 7-8). De dolerenden noteren iedereen in hun lidmatenboeken, de Christelijke Gereformeerden eisen persoonlijke belijdenis. Zolang het niet duidelijk is, wie de dolerenden onder hun tucht zien geplaatst, is ook het beroepen van elkaars predikanten onmogelijk. Overigens heeft Littooi, na oplossing van dit probleem, goede hoop op vereniging.

12. D.K. Wielenga, *'Stemmen der historie' en het Reglement van 1869*. Kampen: J.H. Bos, 1888; 65 p.

Wielenga spreekt liever van hereniging dan van vereniging. In deze brochure gaat hij nader in op de historische en kerkrechtelijke verhouding tussen de Gereformeerde kerken onderling (p. 10-21) en op de verhouding kerk en staat (p. 21-30). Hij gebruikt daarbij veel voorbeelden uit de geschiedenis van de afgescheiden kerken. Vervolgens bespreekt hij uitvoerig het Reglement van 1869, dat volledig is afgedrukt.

1889

13. P.D. de Groot, *Verantwoording betrekkelijk mijn overgang van de Christelijke Gereformeerde Kerk tot den dienst des woords in de Nederd. Gereformeerde Kerken*. Leeuwarden: A. Jongbloed, 1889 ; 43 p.

Ds. P.D. de Groot (1858-1923) werd na zijn studie te Kampen predikant in de Christelijke Gereformeerde Gemeente te Naaldwijk op 28 oktober 1888. Te Naaldwijk was in dezelfde maand een Nederduitse Gereformeerde Kerk ontstaan, die het goed met ds. De Groot kon vinden. Deze gemeente houdt aanvankelijk diensten bij de christelijke gereformeerden, maar er ontstaat wrijving, waarna de dolerenden besluiten zelf te gaan bouwen. Zij beroepen vervolgens ds. De Groot, die daarop zegt wel te willen komen zodra de nieuwe kerk afgebouwd is. Tijdens een vakantie in het Noorden krijgt hij echter beroepen van dolerenden uit Anjum en Rinsumageest. Het beroep naar Rinsumageest neemt hij aan, en daarmee gaat hij over naar de Nederduitse Gereformeerde Kerken, die steeds zijn sympathie hadden. Deze stap wordt hem van christelijke gereformeerde zijde verweten, en daarom schrijft hij deze brochure. Het wordt één lange uiteenzetting, waarin hij rekenschap geeft 'van